

A Hold leánya

Irtó BETHLEN MARGIT

Régen volt, mese volt, talán igaz se volt...
A pásztorfiú ott legeltette nyáját az erdő szélén, a nyírfák tövében, az ezüstfényben csillogó fűzfák közelében, melyek a patak mentén hullatták hosszú, hegyes leveleiket a gömbölyű kövek fölött tovasuhanó göndör-fürtű habok közé. Nappal furulyázott a nyájnak és éjszakánként önmagának; különös, hívó, fájdalmas dalokat, melyeket árva, szerelmért sikoltó szívéből csalt elő.

Mert árva volt a pásztorfiú, sem apja, sem anyja nem élt már; öreganyja, a vén cigány-asszony, ki a faluvégben lakott, s akitől mindenki félt és senkisémet szeretett, de akihez mindenki eljárt, kit a baj meglátogatott, nevelte őt fel. És a pásztorfiú volt az egyedüli, aki nem félt a ráncosképű vén banyától, hanem szerette őt. És ennél fogva nem látta csúnya, rezes orrát és kétrét görnyedt alakját, és nem hallotta repedt fazékhoz hasonló hangját, hanem csak érette dobogó, forrón szerető szívét érezte és ha beszélt, a sok, szép, színes képet látta, mely meséiből ezerszínű változatban elébe tárult.

Mert sok mesét tudott a vénségről, manóról, villiról, akik kézenfogva lejtének táncot hát, hogy az elnökvasztásnak nem lehet a réten, körbefogódzva, széjjelvalva, összecsapva, mint hullám a tengeren mindig újan, mindig másképp és mindig régi, elszunnyadt vágyat ébresztve a férfiban, ki őket meglátja. De legkivált a Hold leányáról mesélt az öreg, kik a holdvilág sugarán végigesszanva, a fűzfalevelek leghegyesebbik végén állanak meg és szitakötőszzerű szárnyakkal libbenve-lebbenve járják a szárnyas táncot a maguk és az egymás gyönyörűségére. És ha az embernek valamelyik fia elég finom szálát tud sodorni, mely szívéből indulva, összekapcsolódik a holdvilágnak sugarával, úgy, hogy a tündér zökkenés nélkül átsiklik az összebogozott helyen, úgy a Hold leányai közül valamelyik nem áll meg a fűzfalevének hegyes tífókán, hanem tovább siklik, le, le az emberfia szívének kellős közepébe és ott rab lesz, a szerelem rabja, ameddig az őt újra, saját akarata, avagy hibájából, szabadon nem bocsátja.

Sokszor, sokszor mesélt erről az öreg anyóka, amikor még élt. Mert most már ő is ott porladt régen a temető árkában, virágba borult galagonyabokor tövében, melyről a pásztorfiú úgy érezte, hogy szegény, öreg, jóságos szíve melegebből fakadt tiszta, fehér lángnak virulása. És azóta aztán egyedül volt a fiú, egészen egyedül. És éjjel-nappal szólt a furulyája, hívón, vágyón, szerelmért esdően. És mert a vágyának ereje van, nagy, erős, félelmetes, ellenállhatatlan ereje, a vágy és a dal finom, láthatatlan szálló sodródott össze szívében és onnan kiindulva valamelyik fényes, valószínű, álomszerű éjszakán, összeakadt a holdvilág sugarával, épp, amikor a Hold leányai végigsiklottak rajta. És oly simán és zökkenés nélkül került át az egyik közülök a dal és a vágy lejtőjére, hogy

magá sem vette észre, hogy és mikor siklott bele a pásztorfiú szívébe. De tény az, hogy ott volt, ott élt és létezett, sok-sok időn át.

A pásztorfiú pedig most már nem volt árva, hiszen élete királynője ott élt szívében és ahányszor az feldobogott a vágytól és szerelemtől és ő ez érzelmeket belélehelte furulyájába, megremegett benne a tündér és halkan, álomszerűen, fehérén és titokzatosan előlépett és keblére borult. És ölelte őt és csókolta az ajkát, ameddig csak az esthajnal csillaga az égen ragyogott. De soha, soha, soha ezt embernek fia meg nem látta, mert ha avatlan szem közeledett feléjük, a Hold leánya abban a pillanatban már bent volt a fiú szívében és az a világ minden kincséért onnan elő nem szólította volna.

De egy napon a pásztorfiú betévedt a faluba és elvegyült a többi ifjak közé. És ott hallotta, amint mindegyik sorra dicsőkedett szerelmesének szépségével. Az egyik hajának aranyát, a mások arcának rózsás színét, harmadik lence alakját és szeme tüzes fényét dicsérte, oly hangon, mintha önmaga erejéről szólana. És mindahányan megvető sajnálko-

zással fordultak ő feléje, akiről tudták mind, hogy nincs kívül hívalkodójék.

A pásztorfiú szíve pedig, amelyben eddig kizárólag csakis szerelme és a Hold leánya lakott, hirtelen megtelt idegen, gonosz indulatokkal. Szégyennel, amiért ő, a gazdag, koldúnak mutatkozik és irigységgel a látszatért, amely a többinek birtokában van. És végre, nem bírva tovább türtöztetni őket, ajakához emelte furulyáját és azok mint gejzir a földből kiszökkenve szívéből, a dalnak szárnyára kelve, hívták, csalogatták a Hold leányát, hogy elégtételt kapjanak a szenvedett sérelmekért. És mert a gonosz indulatoknak is ereje van, nagy, erős, félelmetes, ellenállhatatlan ereje, a dal és harag összesodródott szívében, finom, láthatatlan szálló és szerelmének nyaka köré tekerőzve, megfojtotta azt.

Abban a pillanatban pedig a Hold Leánya kilépett a fiú szívéből, libbenve-lebbenve megemelte szitakötő-szárnyait, pillanatig lábuji-hegyen megállott a fűzfa leghegyesebb levelének tífókán, aztán reálépett a holdsugarának ösvényére és szállott, siklott, repült régi hazája felé.

De mindezt csak a pásztorfiú látta. A többiek csak egy átlátszó szárnyú, fényes, ezüst-kék szitakötőt láttak eltűnni a messzeségben, mialatt a furulyázó hangja hirtelen, derékban kettétört.

Régen volt, mese volt, talán igaz sem volt...

BUDAPESTÉRT

Irtó Ripka Ferenc dr. főpolgármester

A Budapesti Hírlap félszázados jubileumát üli és én sietek üdvözölni a szerkesztőséget, amely hiven és szeretettel ápolja az ötven év előtt diadalmas útjukat megkezdett nagy tradíciókat.

Ezek között a nagy tradíciók között mindig igen előkelő helyet foglalt el Budapest szeretete. Harecal, küzdelemmel, munkával és termékeny gondolatokkal szolgálta a Budapesti Hírlap Budapest naggyá tételének gondolatát. Ez a gondolat a vészes idők során, amelyek elvontak fölöttünk, sok sebet szenvedett. Bármily súlyosak is azonban ma az élet terhei, bármily keservesen lehet is megküzdeni a bajokkal, ezen a jubileumi napon mégsem szabad borús homlokkal tekinteni a jövőbe. Hitetlen és reményvesztett hadsereggel nem lehet csatákat nyerni, pedig ránk, akik Budapest szebb jövőjéért küzdünk, még sok, nagy, küzdelem vár.

Bizony, egy évtized építő és alkotó munkája sem volt elegendő, hogy pótolja mindazt, amit kegyetlen idők és rossz

emberek elpusztítottak, tönkretettek. De meg nemcsak a pusztításokat kell pótolni: valaha ennek a városnak nemcsak a jelenére, hanem a jövőjére is néztünk. Valaha világvárosi törekvéseink is voltak, amelyeket elnémtott a mindennapi gond, a nincstelenség. Még ma is csak ott tartunk, hogy a legszükségesebbekért is küzdeni kell, hogy nem telik másra, csak ami nélkül megáll az élet. A mindennapiért, a legszükségesebbért való küzdelem azonban nem tarolhatja le a vágyainkat, nem irthatja ki nyomtalanul egy város élni akarását, nagyobbra töresét.

Budapestnek ma szegényes a jelene; de a jövőjének szépnek és nagynak kell lennie. Ne gondolja senki, hogy hiú ábrándozás, beteges álmodozás az, ha Budapest mai, sivár jelenében jobb időkre, szebb napokra gondolunk. Megfeszített munka, sok verejték kell ahhoz, hogy a ma gondjaival megküzdjünk; de nekünk a pihenő óráinkat, az ünnepnapjainkat is fel kell használnunk. A pihenő órákat, az ünnepnapokat a jövődönk kell szentelni. Gazdag és élő terveknek kell teremniök, tökéletes

felkészültséggel kell várni az órát, amikor Budapest ismét megindul a megérdemelt nagyság és a grandiózus szépség útjain.

Nem a hatóságoknak, nem az „illetékesek”-nek szól ez a szerény lelkesítés, hanem általában a budapesti polgárnak, akinek soha úgy nem kellett eltelve lennie a maga becsületes és tiszteletreméltó lokálpatriótizmusától, mint ma. Ebben az értesben, ebben a lelkeket összefogó erőben, — sajnos, — Budapest lakossága nem mindig járt elől a világ nagy és szép városai között. Pedig talán több joga lett volna rá, mint akárhány más városnak. Nem kutatom, hogy mi volt ennek az oka, de bizonyos, hogy a jövőben másként kell lennie.

Hiszen olyan jólesik hallani, amikor a családi tűzhely körül, baráti körben, vagy akár a vendéglői és kávéházi asztal mellett a budapesti polgárok Budapestről beszélgetnek. Még az is jobban esik, ha szídják, mintha hallgatnák róla. Van abban valami boldogító, reménykeltő, ha egy város polgárai törődnek a városukkal. Bizalmat és hitet ad az embernek, ha látja, hogy a polgárok budapestieknek érzik és vallják magukat. Egy-egy ujságeikk, egy-egy laphoz írott panaszoslevél, amelyet az ismeretlen pesti polgár ír, még ha szídják is a városi adminisztrációt, ha csak egy villamosreláció beállítását sürgeti is, akár hányszor többet jelent, jobban esik, mint egy szépen kicirkalmazott közgyűlési beszéd.

Mert egy városnak az életét az teszi, ha a polgárai törődnek vele. Egy város jövőjét nem a hivatalos tervek alapozzák meg, hanem a polgároknak a város iránt való szeretete és az a polgári önérték és büszkeség, amely a haladásnak legbiztosabb motorja. Vannak városok, amelyekben mesterségesen fokozzák ezt a polgári öntudatot, ahol egyesületek, asztaltársaságok tömege igyekszik ébrentartani a város iránt való érdeklődést és szeretetet. Bizonyára kitűnő eszközök ezek, de mi sokkal többre megyünk, ha igazi, lelkes budapesti közszellemet tudunk teremteni. Közszellemet, amely nemcsak klubokban és banketten nyilatkozik meg, hanem akkor is, ha két ember beszélget egymással, vagy ha a családi asztal mellett pihenjük ki a nap fáradságait.

Ebben a tekintetben nekünk elég könnyű a dolgunk, mert nem nehéz Budapestre büszkének lenni, nem hiábavaló időtöltés Budapest jövőjével törődni.

A nemillai farkasok

Irtó Bárd Miklós

Ez a vers megtörtént eseményről szól, mit a költő — még mint fiatal huszártiszt — 1892 telén élt át, mikor is távlovaglásra vállalkozott, indulván Pécsről, Szlovónián keresztül, majd bosnyák földön Derwentet, Maglajt, Nemilát érintve, Szerajevóba.

„Megyek!”... A Tigris jó kedvébe volt.
„Indulj!”... A Mecsek felett állt a hold,
A tél csikorgott... „Bevagy rúgva!”
Zúgtak a tisztek lobbant indulatban,
S rám özönlöttek: „hova? ... merre?”

„Délnek!”

Amíg egy minarettet érek
És meghallom a műzen dalát.
Tigris öbester szó nélkül felállt,
Egy koccintás még, — én nyeregbe szálltam.

Mint hódító a hódításban:
Bistam magamba s jó lovamba,
S füttyszóval szaporán kocogva
Mentem az ellenséggel szembe,
Kielőtt megbúvni remegve
A jó vitéz is, ha nem eszelős.
„Tigris öbester, — az a hős,
Ki szembe megy az ırgalmatlan tölnek!” —

Derwentig dermedten szunnyadt az élet,
Egy eb sem mozdul ki, hogy megugatna.
A Han-Mariedn odafagyva
Hulltak alá a madarak.
Magláj előtt, hogy rám virradt a nap,
Vigan köszöntve hetykén belenéztem:
„Holnap korán kelj, — s mikor célhoz értem,
Alj meg fölöttem vén kasszánkelő!
Gyi jó lovam! ... nem esáppant kedv, erő,
S hogy mi a tél, — kipóbátruk mi ketten
A Szarmát síkon, medvehidegekben,
Tigris öbester hurrá! — int a cél!” ...

És ekkor föltámadt a szél,
Félem borzongott, s mint az ebkölyök,

Megnyikkant, vonított, nyögött,
S míg végig süvített a tájon:
Belém mart...

Félni nem szokásom,
De szemközt támad ez az ebhű,
Gonosz és harapós természetű;
Tép, szaggat, majd hogy csonttá dermedt,
És egyre kuttyább, vesztebb lesz...
Hajtok, de lehem ki kihagy;
Kicsordult könnyem pillámra fagy,
S az elborult szem alig látja már,
Hogy szürkül el a láthatár,
S mikor a lankát nap felhőkbe dől,
Egy lovas lát, ki menekül,
Kit az orkánló hóvihárból
El fog temetni a nagy ırgalmatlan,
Ha meg nem adja magát kegyelemre. —
Árnyék borul a lelkiekre:
A megadónak bémult gondolatja:
Amott Zenice világit az alja,
S már fordítom lovam fejét,
De rám villantja monoklis szemét
Majd száz mértföldnyírről Tigris öbester.
Istent kísért a lovas ember,
„Tovább, tovább!”... neki a forgatagnak.

Rám zúdulnak az elemi hatalmak,
Zihálók, mint ellankadt gim a hajszon,
Bősz üvöltésükből ki hallom
A nagy ırgalmatlan szavát:
„Ez az utolsó éjszakád!
Halálra korbácsollak szellel,
Csonttá dermedtél még az éjjel,
Reggelre betemetlek hóval.” —

Hajtok, — de mintha altatóval
Bódítanának... Meg-meg állók,
Csetlik-botlik a nemek állat,
Temet a tél, — sikong az orkán,
S a hivalkodó erők fogytán
Fütttyent a szél a biztató szavakra:
„Édes lovam, — ne verj a vasba,
Te csillagsemű, nézd, amott a fény
Sugárzik át a hó vikerén,
Egy ıramodás, ... az ott Nemilát

Ne verj a vasba, győzők szép fia,
Onnan egy hajítás a fény, — a cél!”
De szó, sarkantyú, hiában beszél,
Vánsgorgunk, ... szűgyig ér a hó,
Letört a lovas és a ló,
Állunk, ... elalszunk, ... megadjuk magunk.

Csend van. — Süvítő gyászdalunk
Tompulva halkul el az elemeknek.
A győzők hangtalan temetnek,
S az elközelgő odarokadásba
Egy tekintet, ... egy kedves arcvonása
Húz át a lelken, — elvégeztetett.

„Mi ez? ... mi volt ez?” ... végig reszketek.
Mely tudul a halál szenderébe?
A kiáltó mént, mi készíti vad szökésre?
ırgalmas Isten, ezek farkasok!
Szét szednek! ... széjjel! ... összeborzadok.
„Nincs menekvés, — lefog a hófúvat,
Vad lánsszédokba tör utat
A megriadt mén, a vak éjszakába.
Féled zihál a szegény pára,
Ködben derengő párák fényvilág,
S itt tutulnak a bestiák
Jobbom felől a közelemben. —
„Szétszednek!” ... Zihálva, előre törve
Már érzem foguk a lovam inába,
Megcsap lehük, a búzós pára,
Elszánom magam, fegyverhez kapok,
Egy villanás, — oda világítok
És Uram Isten! ... nézem, s nem látok:
Ott vergődnek a rút dögök
A mély árkokban, hóban állig,
A villanylámpa rá világít
A támadásra, a mely összeomlott.

„Én édes lovam, nézd, — nagy fény
[gomolyg ott,
Csak még a híd! ... addig véd az árkok,
De fáj, ha ott clénkebe vágnak!
Ez az élet, vagy halál pillanatja.”
S neki ıramunk.
Rémesen vonítva
Az árkon túl hajnak a bestiák,
A tudatomból elvész a világ,

Elvész a cél, — a fény, mely ıdesárgált,
Hallom lovamnak fulladt horkantását,
Elvész a halálkínja a szívémben,
El rút torzképe, — minden, — minden, —
Letorpanunk, és most már minden, — semmi.
E pillanatban elkezdett kerengni
Az ég világa, mint a motola,
S egy suhanással átfordult oda,
Ahol az élet kapuja kitárul,
Egyetlen szóra önmagától,
Nagy dördüléssel: „Ki vagy? ... mi a jelszó?”
Felbődulök az égre: „Szerajevó!”
És leborulok a lovam nyakára. —

„Uram!” — A lovas dadogó imája
A boron át keresi az eget:
„Köszönöm atyai kegyelmedet,
Ki nem engedted, hogy az elemek
Dühével játszó gyermeked
Előlje a nagy ırgalmatlan.
S ki megáldja e pillanatban
Az ellene vétetteket:
A korbácsoló vad szelet,
A fagyot, melyben holtraváltan
Csonttá meredt a kezem, lábam;
A kéllehetetlen telet,
S a hóvihart, mely eltemet,
Ha jósdagó Atyám meg nem segít.
Csodásak Uram a te eszközid!
Hát legyenek ők is megáldva,
Ők is Uram, a téli éjszakába
Zsálmányra kímán éhezők,
A lovasra leselkedők,
Kik fölverték bennem a lelket,
És küzdelemre serkentettek,
Mikor azt hittem, odarokadok:
A nemilai farkasok.” —

Körültekintek... Nem! — nem álmodom.
A fáradt győztest lesimogatom...
Szürkül; — a város lent még árnyba van.
De fent, valahol magasan
Egy hang, mely éles, majd tompán múlt,
Égnek röpti vontatott dalát:
Hajnalt köszönt a műzen...